

ROZHOVOR

Roman Koucký: Propagovat nový dům jako by dnes byla hanba

Roman Koucký je jeden z nejzajímavějších a nejoceňovanějších českých architektů. Grand Prix Obce architektů dostal za posledních deset let již pomalu bezpočet - když to nebyla hlavní cena, bylo to ocenění nebo uznání v jednotlivých kategoriích. Jeho Mariánský most v Ústí nad Labem byl dokonce v internetové anketě časopisu Structural Engineering International oceněn jako jedna z deseti nejzajímavějších staveb světa 90. let minulého století.

V roce 2003 získal jako první cenu ArchiWebu za přínos české architektury. Ač podle všech měřítek úspěšný, je architekt Koucký s vizáží rozhněvaného mongolského náčelníka často opravdu rozhněvaný. Zlobí se na památkáře, na ochránce přírody, na občanská sdružení, na politiky, na architektky samotné i na mnohé další. Setkali jsme se jedno nedávné pondělí navečer v jeho kanceláři v Bruselské ulici v Praze, která je ukryta ve sklepě pod předzahrádkou činžovního domu. Dává o sobě vědět pouze skrze "martánské" poklapy vykukující z trávy. Jedna z mnoha staveb, za kterou byl architekt oceněn. "Ten sklep už tady byl, jenom jsme ho přestavěli. Postavit nebo vyhloubit nový - to by nám dneska nikdo nepovolil," říká Roman Koucký s neochvějnou a posmutnělou jistotou. Člověk, kterého snad nejsilněji trápí násilná segregace starého a nového a lidé, kteří si myslí, že co je staré, to je hezké, a co je nové, je podezřelé. Během rozhovoru Koucký několikrát pravil, že se nechce rozčilovat, že chce být pozitivní. Jde mu to ztuha, ale snažil se.

Mariánský most, který jste postavil v Ústí nad Labem, byl prohlášen za jednu z deseti nejzajímavějších staveb minulého desetiletí na světě. To je velkolepé ocenění, které se českým architektům obvykle nedostává. Máte pocit, že jste v Česku doceněný?

Používané stavby a to, že jsou spokojeni zejména lidé, pro které jsou stavby navržené, je myslím v mnoha ohledech důležitější než některé ceny. Ceny jsou ale důležité, protože pomáhají, zejména ve chvílích, kdy už situace opravdu vypadá velmi smutně. A práce architekta v České republice je velmi často ve výsledku smutná, to je bohužel fakt. Takže kdybychom ceny nezískali, tak už bychom možná měli sebevědomí udupané někde v beznaději, už bychom možná ani nové cesty nehledali.

Když vystupujete v médiích, hodně často se vyjadřujete k věcem obecným, pořád vás něco zlobí. Jako architekt jste ale především výtvarník. Co vlastně byla a je vaše výtvarná inspirace? Na to se vás většinou nikdo neptá...

Bohužel neptá, ale architektura není jen "výtvarno", architektura je mnohem globálnější disciplína a namnoze vychází právě z věcí obecných. Proto mě obecné nefungování tolik trápí, protože pokud nefunguje "obecné", není prostor pro "krásno", které je vždy nadstavbou. Aby se architekt mohl zabývat tím, čím má, tzn. proporcemi, řádem, geometrií, vztahy, gradací, kontrastem, k tomu se dnes dostává jen velice těžko. A čím je návrh výtvarnější, současnější, avantgardnější, zajímavější, tím má větší problém. Nechci také výtvarnou stránku architektury přeceňovat. Proto se naše firma jmenuje Roman Koucký architektonická kancelář, kancelář, ve které se normálně projektuje. Není to ateliér, protože ateliér je pro mne symbolem čistého umění a výtvarné práce. Architektura je jenom z části výtvarná práce a z druhé, té větší části, je každodenní týmovou dřinou a ne bohémským čekáním na nápad.

Tak znova. Co ta výtvarná inspirace?

Samozřejmě že člověk je ovlivněný mnoha impulsy. Mne v 80. letech ovlivnila téměř celá česká alternativní výtvarná scéna. Měl jsem spoustu kamarádů na UMPRUM a dodnes se s nimi stýkám. Rád pracuji s výtvarníky, ale také s filozofy a s teoretiky architektury. Postmoderní doba, ve které jsem začínal, byla plná různých podnětů. Ale dnes je inspirací také současná věda a digitální svět, krása DNA, její vztah k astronomii, vztah umění k jiným oborům, zejména vědeckým. Krátce řečeno, nejvíce mne zajímají souvislosti a vztahování se k vyššímu řádu. Architektura je souhrnem a transformací poznatků. Jedině když je architektura "syntézou", je "krásná". Ve světě se totiž za posledních deset let obrátilo všechno úplně naruby. Všechno je jinak. A my si to nechceme přiznat. Nedorostli jsme k tomu, abychom si to přiznali. Proto také neumíme přecíst současné umění a skutečně současnou, vlastně velmi složitou, architekturu.

V čem je ve světě všechno jinak? V technologiích?

Ve všem. Hlavně ve způsobu myšlení. Na začátku 90. let jsme měli velkou šanci dostat se zpět do světa, dostat se alespoň na úroveň architektury v Evropě. Myslím, že jsme tu možnost prostě nevyužili. V polovině 90. let, s nástupem opravdu masivního použití "strojů" v projektování a komunikaci, jsme tu šanci mohli využít, ale nedokázali jsme to. Z mnoha důvodů. Proto u nás dosud neexistuje žádná "digitální architektura", žádné svobodné myšlení o prostoru, nic, co by bylo spojené se současnou filozofií a se současným uměním. A je jedno, jestli je to v urbanismu, v architektuře, snad trochu v designu. Dostat skutečně současné architektonické myšlení do architektury nebo dokonce do urbanismu, to je u nás nepředstavitelně komplikované a téměř nemožné, především kvůli legislativě. Ale zejména kvůli způsobu myšlení - neexistuje pro to společenská objednávka.

Architekti mají podle vás především málo prostoru stavět a realizovat svoje věci. Z pohledu laika, z toho, co mohl za posledních patnáct let vidět, to ale vypadá, že ho architekti ničím nepřesvědčili. Proč by tedy měli mít větší svobodu? Architekti nemají moc dobrou pověst. Kdo za to může?

Myslím, že z velké části za to mohou bohužel architekti sami. Diktatura proletariátu nemohla potřebovat svobodně myslící bytosti, které navíc vidí dopředu. Architekti se uzavírali do sebe a šli pak ve své askezi v 80. letech tak daleko, až se sami jakoby tou svou skepsí, tou nemožností se vyjadřovat svobodně, dostali do polohy, že už to ani neuměli. A tak pracovali jiní... Ale možná to říkám trochu složitě. Prostě postavit dobrý dům a dobře ho propagovat je v dnešní době opravdu téměř nemožné a jako by to byla i hanba. Jako by nebylo vhodné hovořit otevřeně o své práci. Na vině jsou také média, zejména svojí povrchností a neustálým hledáním senzací. A současná architektura je velmi snadná kořist. Už proto, že jí nerozumí někdy ani architekti. Navíc všechno, co architekti na konci 20. století dělali, bylo nějakým způsobem spojeno s demolicemi, někdy dokonce s plošnými. Dneska, když má být naplněna velkorysejší vize, je vždy potřeba něco výrazného postavit. A všichni křičí fuj, nikdo o tom nepřemýšlí, nikdo si toho neváží. Dostáváme se tak znovu k první otázce: nejde o to, zda já nebo nějaký jiný architekt je doceněný nebo ne - architektura jako obor je obecně v naší společnosti naprosto nedoceněná.

Architekti by chtěli větší svobodu od památkářů, víc bourat, ale co když pak začnou stavět v centrech měst jakési šmouločinžáky, nějakou obdobu toho, co se staví okolo velkých měst?

To už se ve své podstatě děje právě kvůli památkářům! Čím je architektura průměrnější a podprůměrnější, tím snáz u nás projde systémem státní správy a veřejností. Čím je špičkovější a zajímavější, tím hůř prochází anebo většinou neprojde vůbec. Je to začarovaný kruh. Společnost má oprávněný strach, že to dopadne špatně, a čím víc se brání, tím hůř to logicky dopadá. Všichni si myslí: nedělejme radši nic, protože bychom mohli něco pokazit. Místo abychom raději něco konečně "pokazili" a

naučili se z možných chyb a posunuli se dál. Společnost se nemůže v architektuře posunout dál, protože se bojí experimentu. V architektuře u nás neexistuje to, čemu se říká výzkum, věda, hledání nové cesty.

Ani ve školách?

Ve školách je současného velmi málo. Někteří studenti se snaží, ale prostředí, které se desítky let nezměnilo, jim to moc neumožňuje. To je samostatné téma...

Byly doby, kdy jste byl zastáncem jednoduché regulace, uliční čára, výškové ohraničení podle střešní římsy okolních domů apod. Kritizoval jste Tančící dům jako předimenzovaný, narvaný. Nedávno jste ale v novinách v souvislosti s úvahami o Dalího muzeu prohlásil, že takový Libeskind si může v Praze postavit dům doslova kde chce.

Ano, po revoluci to bylo hledání svobody na pozadí klasických jistot. Regulace, ale jednoduchá. Jenže od urbanismu a architektury 19. a 20. století se vlastně společnost proměnila v cosi neuchopitelného, "digitálního". Proto to dnes může být možná ještě jednodušší. Urbanismus je dnes pouze součástí architektury. Není to už tak, že je jí v každém případě nadřazený, protože urbanistické projekty jsou jen zastavením určité "malé" části stávajícího území. Velkolepé urbanistické projekty už neexistují, rozhodně ne v Evropě. Protože už jenom proměňujeme stávající struktury a nějakým způsobem je doplňujeme. Není to tak, že hledáme na nových územích novou cestu, pouze vkládáme novou vrstvu. Regulace, o které mluvíte, je začátek 90. let, je to de facto postmoderní urbanismus. Z dnešního pohledu to byl poslední záchráněv klasické architektury, výraz "analogového světa".

Jaký je rozdíl mezi analogovým a digitálním světem v architektuře, co tím myslíte?

Netvrdím, že ve městě zaniklo něco, co se jmenuje rastr. To vždycky existovat bude - to je základní síť. Ale například výškové omezení vidím už jako zcela zastaralou a překonanou záležitost. Regulační plán by se měl u nás nazývat spíše "iniciační" a měl by definovat pouze základní síť a její uzly, měl by definovat potenciál a procesy, jak jej využít. Takový plán se rozhodně nesmí zabývat architekturou jednotlivých domů! Projekt musí být vždycky svobodnější a silnější, než je regulace. Proto dnes říkám, že Tančící dům překročil čáru regulace 19. století svým způsobem oprávněně, neboť výstavbou Jiráskova mostu a demolicí nárožního domu se změnila na nábřeží situace. I společnost se změnila. A tak na tomto místě vznikl, na konci 20. století, zčásti digitálně, Tančící dům. Málokdo ví, že to je světová rarita - Frank Gehry svou současnou digitální fázi tvorby začal právě v Praze na tomto domě. Možná také Zlatý Anděl Jeana Nouvela je zčásti digitálním domem. I když písmenka na fasádě jsou statická, náznak mediální fasády tu již nepochybně je. Ale nechci mluvit za tyhle dva domy. To mi nepřísluší. Myslím si, že skutečně digitální dům v Čechách zatím nestojí.

Takže trváte na tom, že Libeskind by měl mít možnost stavět mrakodrap kdekoli v Praze.

Byla to samozřejmě nadsázka a nebyl to mrakodrap. Ale já si myslím, že se snad chceme vrátit na mapu světa, nebo ne? Nedávno někde vyšlo, jak nás vidí cizinci, že jsme udřeni, naštvaní, skeptičtí, že se hrabeme v hlíně a ničemu nerozumíme. Takový obraz o sobě vytváříme sami. Všude je jen Karlštejn a krojovaní vesničané. Takhle se prezentuje Česká republika, to je nenormální. Chceme-li se vrátit do světa, tak se tam musíme vrátit tím, že půjdeme dopředu, ne dozadu. Není cesty zpět v životě, ani v kultuře. A to, že Tančící dům vrátil Prahu na mapu architektury, to je fakt. A my takových domů máme málo. Kdyby zde takových domů stály desítky jako v Berlíně, Rotterdamu, Barceloně nebo Vídni, tak by to teprve znamenalo, že se Praha chce stát jednou z malých metropolí Evropy. Ale Praze o to zatím asi nejde. Protože kdyby jí o to šlo, tak nemůže takovým způsobem zacházet s architektonickými hvězdami. Takže do jisté míry ano, je to nadsázka, a do jisté míry si skutečně myslím, že jsou architekti, kteří mohou v Praze postavit cokoliv. A jestliže se najde investor, který bude ochoten je zaplatit, pozvat je do Prahy a přesvědčit je, aby v Praze pracovali, tak je potřeba to podporovat. Ostatně celá stará Praha je postavena na základě špiček, které přišly zvenku a měly volnou ruku!

O památkářích mluvíte z celé české elity architektů vůbec nejostřeji. Zároveň říkáte, že je nechcete zrušit. Jak by vypadali památkáři podle vás, kdybyste o nich mohl rozhodovat?

V první řadě jsou to státní úředníci, to jest úředníci, které jsem nucen si platit. Nevidím důvod, aby svobodný člověk platil někoho, kdo mu jen komplikuje život. To znamená, že pro mne musí být službou, nikoli diktátem. To je základní problém. Oni se bohužel chovají jako samozvaná totalitní moc. To je špatně. Musí to být služba, která poskytuje informace o tom, co je na tom či onom domě nebo městě důležitého, za jakých okolností a co by bylo potřeba ochránit nebo rehabilitovat, a měli by na to shánět peníze - a tam jejich práce končí. Rozhodně nesmí "projektovat", a to dělají téměř všichni, a rozhodně nemohou, a proto nesmí, posuzovat současnou architekturu. Na to prostě nemají znalosti. Potom by to fungovalo. Potom najednou by to pro mne byl partner, kterého potřebuji. Nepřestavuji domy bez kolegů, kteří rozumí historii. Pouze si k tomu neberu ty, které mi stát diktuje, ale beru si jiné, které jsem si sám vybral. A to je rozčiluje.

Vy jste ale architekt, který dokáže proměnit a pozvednout starý dům, a přitom ho nezničit. Dokázal jste to v případě Fárova domu ve Slavonicích. Jenže všichni architekti to nedovedou.

A to se dostáváme k tomu, co jsme už říkali - jsou lidi, kteří mohou postavit kdekoli cokoli, a jsou jiní, kteří nemohou, ale kdo to určí? Úředník prostě není chytřejší než architekt. Není, protože nemůže. Nemá takový rozhled, takové zázemí, takové zkušenosti, a proto nemůže diktovat. To je celý problém české architektury. Úředníci neustále diktuji, jak mají architekti projektovat. A to vždy ve jménu toho, že něco zachraňují (přírodu, památky, "národní zdraví"...). Máte pravdu, je spousta lidí, kteří dokáží ty domy zničit. To však je více či méně přirozený výběr. A pro mne je v podstatě přijatelnější přirozený výběr než nepřirozené odstrižení od kvalitní reality. Architektura není průměr stavění. Architektura je nad průměrem. A průměrné stavění musí existovat, aby mohla existovat architektura, protože logicky nemůže být všechno skvělou architekturou. Kdyby každý dům byl skvělou architekturou, tak by ta architektura nebyla vidět.

Nedávno jste se s Martinem Rajnišem vrátili z cesty kolem světa. Co jste si z ní přinesl?

Letěli jsme ještě s Patrikem Hofmanem. Tři generace, rozdílné názory, krásná cesta. New York, San Francisco, Seattle, Havaj, Tokio, Kjóto, Hongkong a Šanghaj. Celkem 25 dní a bylo to hodně rychle, na každé město jsme měli v průměru tři dny, letiště - střed města - letiště, šlo o dojem z velkých měst. A to hodně velkých měst, ale i těch, která jsou velikostí Praze blízko, jako je Seattle. Ověřil jsem si, že svět se otočil o 180 stupňů, že střed už není v euroatlantické oblasti, ale že střed světa je v asijsko-pacifické oblasti. V globálním světě "čas začíná" v Tichém oceánu, ne v Evropě, v Evropě je všechno už pozdě. Evropa zásadně zaostává tím, jak se uzavírá sama do svých předpisů, tím, jak je na sebe tvrdá. A nezměníme-li své myšlení (protože my Češi jsme samozřejmě jako obvykle zase papežštější než papež a děláme zákony ještě horší, než to vyžaduje EU - a ta už to vyžaduje hodně špatně), zůstaneme pouhým okrajem světa.

Můžete specifikovat to zaostávání?

To je jednoduché - strašně pomalu jdeme dopředu. Nedokážeme přemýšlet o novém urbanismu, o iniciaci města. My město neustále regulujeme, tedy umrtvujeme. Pořád. A je úplně jedno, jestli ze strany úřední nebo ze strany tzv. iniciativ. Prostě společnost umrtvuje vlastní teritorium. A to platí obecně pro Evropu, ale protože v Evropě už někteří trochu pochopili, že tudy cesta nevede, tak existuje spousta skvělých evropských metropolí, které jsem namátkou jmenoval, které se snaží to napravit. Ale Praha ne. Česká republika je jen malý regionek na světě, je např. jako polovina Šanghaje, protože ta má asi 20 miliónů obyvatel. My tu neustále intelektuálně bojujeme proti globalizaci, a přitom jsme už dávno naprosto přirozenou součástí globálního světa. Jen si to nechceme přiznat, jen se podle toho nechceme chovat.

Mluvíte o moderním urbanismu, děláte územní plány pro jiná města, ale dokázal byste několika větami vysvětlit, v čem by spočíval a jak by vypadal moderní urbanismus pro Prahu?

Ne moderní, ale současný. To je právě ten zásadní rozdíl! Kdybych to uměl říci pár větami, tak bych se možná měl lépe. Snažím se na to přijít, pracuji ve škole se studenty, snažím se jim vysvětlit to, co už my nestihneme. Naše generace už nestihne postavit novou Prahu, protože systém je strašně setrvačný. Je absurdní, že žádná škola v naší republice nedokáže studentům říci, jak se staví současný dům. A přitom je ve světě dům pod 20 pater skoro nepoužitelný. Praha je na tom hodně špatně, protože nemá žádnou vizi. Respektive má jedinou vizi: Na nic nám nesahejte. To znamená, že Praha se nepředstavitelným způsobem periferizuje. Je potřeba vyhledat prázdné pozemky zejména v přímém okolí centra. Toto území většinou zahrnuje největší potenciál města. Potenciál, který je nutné probudit, aby se Praha mohla stát evropskou metropolí. Je potřeba "redefinovat Prahu jako celek". Takže jednou větou? Změnit myšlení, změnit zákony, hledat potenciál a neregulovat, iniciovat, hledat vizi a snažit se ji naplnit.

Co když někdo argumentuje tím, že nás vyškrtnou ze seznamu UNESCO?

Já si myslím, že seznam UNESCO Praze nic nepřináší, spíše ji to zásadním způsobem poškozují. Právě proto, že není možné, aby se na Prahu lidé dívali jako na normální fungující evropské město, které je schopné něco nabídnout. Pořád se na Prahu díváme jako na skanzen a já si myslím, že Praha nemá být skanzenem. A hlavně: Prahu z UNESCO nikdo nevyškrtně, nic takového nehrozí. Že to někteří (mimochodem stále stejní) lidé říkají, by mělo být právně posouzené jako poplašná zpráva, není to nic jiného než trestný čin. Ale kdyby k tomu mělo dojít a kdyby k tomu došlo za cenu toho, že se v Praze postaví několik skvělých domů, tak nechť je vyškrtnuta ze seznamu UNESCO okamžitě. Po čase se zase na ten seznam vrátí právě kvůli těm důležitým novým domům, které se mezitím stanou vyhledávanými památkami!

Roman Koucký (*1959 v Plzni)

Fakultu architektury ČVUT absolvoval v roce 1985, předtím se ale ještě stihl vyučít truhlářem a absolvovat stavební průmyslovku. Po roce 1989 založil vlastní kancelář. Je spoluzakladatelem skupiny architektů Zlatí Orli a architektonického časopisu Zlatý řez. Grand Prix Obce architektů získal v roce 1994 za stavbu čistírny odpadních vod v Horním Maršově, a v roce 2000 byla oceněna hlavní cenou Grand Prix přestavba Fárova domu ve Slavonicích. Kouckého kancelář se velice intenzivně zabývá také urbanismem a územním plánováním, sám Koucký také pedagogickou činností.

Magazín Hospodářských novin Víkend, č. 30, 29. července 2005

text: Jan Macháček

snímky: © HN - Jan Šilpoch a archiv